
Buddhismus v Brně: Kvalitativní výzkum

Editoři:

Petra Černá, FF MU, Ústav religionistiky

e-mail: 181094@mail.muni.cz

Martin Lang, FF MU, Ústav religionistiky

e-mail: 174375@mail.muni.cz

Abstract

The aim of this research was to map Brno's Buddhist groups and to obtain their basic demographic data. The data were gathered from eight groups, which can be found in Brno – Bodhi, Diamond way, Dzogchen, Kwan-um, Sati, Shambhala, Soto and Vietnamese community. The research methodology was qualitative, although data has a more demographic character. This is caused by the research aim, i.e. to map the Buddhist groups.

In a nutshell the findings are as follows: most of the groups were founded in the middle of 90's or later. Usually they gather in their own centers regularly every week, sometimes they have a weekend meetings somewhere outside of Brno for a purpose of meditation. The number of members is within the range of 10 and 200. The gender distribution is more or less half and half and a huge proportion of members has also their college degree. What is interesting is a fact, that none of them has strict limitation for their way of live, which means, that they're quite secularized, westernized and open-minded. As concerns scientific theories, we used the Baumann's concept of global Buddhism, which is applicable on the case of Brno's Buddhist groups.

Key words

Buddhism, Brno, Qualitative methodology, Demographic data

Klíčová slova

buddhismus, Brno, kvalitativní metodologie, demografická data

Úvod

Tento text vznikl jako komparace závěrečných prací do předmětu Buddhismus na Západě, jehož vyučující, Jana Valtrová, nám dala možnost zapojit se do výuky i jinak, než jen nasloucháním a diskuzí. Za pomoci „know-how“, které jsme během výuky obdrželi, jsme měli zrealizovat výzkum, jehož výsledkem by bylo představení jednotlivých buddhistických skupin, jež působí v Brně. Jde o následující skupiny¹: Bodhi Brno, buddhismus Diamantové cesty v Brně, Dzogčhen Brno, Kwan Um Brno, Sati Brno, Shambala Brno, Sótó zen a vietnamská

¹ V textu je při přepisu pojmů z orientálních jazyků do češtiny použita česká transkripce, jako v *Lexikonu východní moudrosti* 1996.

buddhistická komunita v Brně. Tato práce má tedy za cíl výsledky výzkumu ve zkrácenější verzi představit.

Nejedná se však o vyčerpávající přehled, ale spíše o rozcestník, který by mohl nasměrovat případné zájemce o jednotlivé skupiny (u nadpisu každé kapitoly jsou uvedeny zdroje dalších informací). Proto jsme se rozhodli vypustit části, které se věnují historii učení skupin jako takového (neboť je snáze k dohledání v literatuře) a soustředili jsme se spíše na konkrétní podobu těchto skupin v Brně. Nejde tak o představení buddhistických škol a směrů obecně, nýbrž o jejich žitou podobu.

První kapitola se věnuje použité metodě. Za ní následují kratší kapitoly, které představují jednotlivé buddhistické skupiny a získané informace. Na závěr pak následuje diskuze, jež se snaží získaná data interpretovat a představit je v širších souvislostech.

Metoda

Získávání dat pro tento výzkum bylo realizováno v říjnu až prosinci roku 2008, přičemž výzkumný tým tvořilo 21 výzkumníků, složených z účastníků kurzu Buddhismus na Západě, jež proběhl na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Výzkumníci byli rozděleni do skupin po dvou až třech členech tak, aby mohli v daném časovém úseku zmapovat všechny brněnské buddhistické skupiny. Funkci hlavního koordinátora celého projektu plnila Jana Valtrová, která společně s Pavlem Šindelářem vypracovala tématické okruhy pro polo-strukturovaná interview, pomocí nichž výzkumníci sbírali data. Základní linie výzkumu tak byla předem dána, aby byla sesbíraná data pokud možno (tématicky) homogenní a umožňovala vzájemnou komparaci mezi jednotlivými skupinami.

Jako výzkumné paradigma bylo zvoleno kvalitativní, a to především z praktického hlediska – brněnské buddhistické skupiny totiž často nečítají mnoho členů (v některých případech je jich méně než deset), proto by bylo nemožné získat reprezentativní vzorek pro kvantitativní analýzu. Nicméně cílem výzkumu bylo především zmapování brněnských buddhistických skupin, a proto otázky pokládané respondentům mají spíše kvantitativní povahu (a jsou často demograficky zaměřené). I přesto je však kvalitativní paradigma dominantní a to především díky zvoleným metodám samplování a sběru dat.

Jednotka výzkumu byla získána především metodou sněhové koule (Deacon 1999: 53) (v případě, že u jednotlivých skupin byl počet respondentů větší než jeden) či vyhledáním kontaktů pomocí webových stránek. Celkový počet respondentů činil 19 osob² na 8 buddhistických škol. Bohužel u čtyřech z nich³ bylo možné získat pouze jednoho respondenta, což je zjevně největším omezením celého výzkumu a jeho výsledků. Samozřejmě je potřeba v tomto případě rezignovat na jakoukoliv statistickou analýzu, nicméně to ani nebylo výzkumným cílem. Tím bylo zmapování buddhistických skupin v Brně, což bylo naplněno (jak ukazuje tato výzkumná zpráva).

Co se týče sběru dat, byly v různé míře použity především tři metody – zúčastněné pozorování (Kwan Um, Bodhi, Sótó), nezúčastněné (Kwan Um, Sótó)

² Výzkumné zprávy bohužel neumožňují sestavit úplný demografický popis respondentů, nicméně převažovali muži ve středním věku.

³ Dzogchen, Sati, Diamantová cesta a vietnamská buddhistická komunita.

a interview (všechny skupiny). Ta probíhala jak v meditačních centrech, tak na veřejných místech. Trvala různě dlouhou dobu (od třiceti minut až po tři hodiny). Dle etických požadavků sociálně-vědného výzkumu byli respondenti seznámeni s cílem výzkumu a jejich participace byla čistě dobrovolná. To ukázalo na otevřenost všech skupin, které se ochotně výzkumníkům prezentovaly. Jedinou výjimkou je skupina Dzogčhen, která nepovolila výzkumníkům navštívit jejich praxi. Co se však týče interview, zde žádný problém nebyl.

Nyní něco více k struktuře interview. Ta byla dána předdefinovanými tematickými okruhy, jež byly rozděleny na demografické (počet členů, průměrný věk atd.) a na témata týkající se samotné praxe. Jejich seznam byl následující (viz tab. 1. Tematické okruhy interview).

Demografické okruhy	Praxe
Počet členů	Hierarchie skupiny
Věkové složení	Otevřenost
Gender	Vztah ke společnosti
Frekvence/typ aktivit	Financování
Národnost, etnicita	Biografie
Sociální status (zaměstnání, vzdělání)	Buddhismus Západ/Východ
Publikace	Začlenění do buddhistické sítě
Lokalizace (kde a co provozují)	Způsoby sebeprezentace
Historie skupiny	Angažovanost
	Soudržnost/stálost
	Formálnost interakce
	Motivace
	Omezení (strava, vzhled, rodina...)

Tab. 1. Tematické okruhy interview

Ne každé výzkumné skupině se bohužel podařilo získat všechny odpovědi na předem stanovené otázky⁴, nicméně i tak shromáždily dostatečný materiál, který umožňuje komparaci a zmapování buddhistických skupin v Brně.

Na konec je potřeba upozornit na důležitý aspekt ovlivňující výsledky, a to individuální kontext výzkumníka. Obzvláště pak ve výzkumu kvalitativním. Pokud navíc u každé skupiny byli specifičtí výzkumníci, těžko můžeme očekávat vysoce homogenní a reliabilní data. Každá kapitola, věnující se určité skupině, tedy odráží jednak specifický přístup výzkumníků, ale také především důraz jednotlivých skupin na určité momenty jejich praxe. Proto se tato práce může zdát na první pohled nejednotná, nicméně zastáváme názor, že je stále přínosná z hlediska samotného zmapování buddhistických skupin v Brně, které doposud provedeno nebylo.

⁴ Zde je potřeba zmínit především skupinu vietnamského buddhismu, která nezapadala do klasického rámce buddhistických skupin na Západě, a proto získaná data mají jinou povahu.

BODHI BRNO⁵

(Autoři: Martina Málková, Miroslav Vrzal)

Bodhi Brno je buddhistické občanské sdružení hlásící se k théravádové linii. Klade důraz na meditační praxi a věnuje se meditaci klidu a meditaci všímavosti a vhledu. Udržuje kontakt s mnichy na Srí Lance. Ve své praxi užívá buddhistického názvosloví v páli. Vznik občanského sdružení Bodhi Brno se datuje do roku 1994 (oficiální datum založení brněnské skupiny je 7. července 1994) a je spojen s významnou osobou českého buddhismu Mirko Frýbou. Ten na počátku 90. let inicioval první setkávání a společné meditace studentů na Masarykově univerzitě a v soukromých bytech zájemců. S přibývajícím počtem aktivních členů vznikla nutnost zajistit větší prostory k setkávání. Nejprve byla zajištěna klubovna ve Starém Lískovci a následně nynější centrum YMCA.

Lokalizace skupiny: Zelný trh 12, Brno.

Počet členů, genderové a věkové zastoupení, sociální status praktikujících: Skupina neusiluje o získání velkého počtu příznivců, důležitý je spíše individuální přístup při menším počtu lidí. Počet aktivních členů v historii skupiny kolísá (dnes odhadem mezi 20 až 30). Věkové a genderové složení příznivců je různorodé. V současnosti převažují studenti (tedy spíše mladší členové) a muži. Učitelé Bodhi Brno pocházejí výhradně z akademického prostředí, jsou to vysokoškolští učitelé či studenti v doktorském studijním programu.

Frekvence a typ aktivit: Jedenkrát týdně (pondělí 20:00–22:00) probíhá společné setkání. Několikadenní meditační soustředění a víkendové kurzy se pořádají nepravidelně během celého roku.

Praxe: Pravidelná meditace v centru trvá zhruba hodinu. Meditaci ukončuje vedoucí meditace (učitel či pokročilý žák) tak, že přítomné odvede od předmětu meditace či pozorování svého dechu a zprostředkuje medituujícím opět kontakt s okolním prostředím – popíše pozici jeho těla a prostředí, ve kterém se nachází. Následuje zpětná reflexe meditace, která probíhá formou rozhovoru s vedoucím meditace. Dotyčný popíše průběh své meditace, zda došlo k vyrušení a co ho způsobilo. Dále učitel poskytne rady a doporučení. Tato společná rozmluva ve skupině je chápána jako „sdělená moudrost“, zkušenosti druhé osoby jsou cenné pro vlastní reflexi. Na závěr setkání probíhá krátká meditace „přání všeho dobrého“. Vedoucí meditace nahlas předřikává a přeje vše dobré všem lidem a tvorům.

Bodhi Brno jako skupina zastupující théravádovou tradici podporuje stav mnišství. Svou náplní a činností se orientuje na východní buddhistická centra především na Srí Lance a mnozí její členové se stali buddhistickými mnichy.

Otevřenost skupiny: Bodhi Brno je zcela otevřenou skupinou, přijme všechny zájemce o meditaci. Zároveň však nepodporuje masovost, ale vyznává tradici úzkého kontaktu učitele s žákem. Do kurzů přijímá maximálně 25 žáků při účasti dvou učitelů.

Motivace členů: Hlavní motivací všech členů a stoupenců je snaha nalézt vnitřní naplnění v buddhistickém slova smyslu. V rozhovorech s učiteli, kromě

⁵ Pro více informací viz <http://bodhibrno.cz>, [7. 12. 2009]. Frýba, Mirko. 2008a. *Buddhova meditace všímavosti a vhledu*. Boskovice: Albert. Frýba, Mirko. 2008b. *Psychologie zvládnání života*. Boskovice: Albert. Hytych, Roman. 2008. *Smrt a nesmrtnost*. Praha: TRITON.

práce na sobě a dosažení osvícení, figuroval i bódhisattvovský aspekt pomoci druhým v jejich snaze a vzájemně sdílet své zkušenosti. Laičtí žáci pocházejí z řad zájemců o východní kulturu a její způsoby vnímání světa a lidského života. Meditace považují za praktiky využitelné v životě, které jim pomáhají vyrovnat se s okolním světem, vlastními problémy a posléze najít vnitřní klid a mír.

Publikační činnost a sebe-prezentace: Čtyřikrát do roka vychází zpravodaj Bodhi Brno. Občanské sdružení samostatně nepublikuje knihy, publikují však učitelé sami za sebe. Např. knihy Mirko Frýby (např. Frýba 2008a či Frýba 2008b) nebo Romana Hytycha (Hytych 2008). Hlavním médiem prezentace Bodhi Brno jsou jejich webové stránky (www.bodhibrno.cz). Dále k prezentaci slouží letáky nabízející veřejně kurzy meditace pro začátečníky i pokročilé.

Financování: Členové a příznivci neplatí žádné členské příspěvky. Každý, kdo se účastní týdenní společné meditaci, přispěje pouze na nájem prostor centra YMCA částkou 40 Kč. Náklady spojené s několikadenními akcemi (ubytování, strava) si hradí účastníci. Učitelé a vedoucí meditací svoje služby nabízejí dobrovolně a zadarmo, jako dar svým žákům.

Hierarchie skupiny: Skupina nemá konkrétní hierarchii. Ve vedení Bodhi Brno jsou jednotlivé funkce (např. předseda) spíše formální nutností pro chod občanského sdružení, než vyjádřením vztahu podřízený a nadřízený. Důležitý je vztah učitel – žák.

Začlenění do buddhistické sítě svět/Brno: Bodhi Brno spolupracuje s dalšími meditačními skupinami v České republice (Bodhi Olomouc, Bodhi Svitavy, Bodhi Ústí nad Labem, Bodhi Ostrava ad.). Podporuje občanské sdružení Dhammáráma (<http://www.dhammarama.eu>), jehož hlavním cílem je vybudování buddhistického kláštera na území České republiky.

Omezení: Jak již bylo výše naznačeno, stoupenci Bodhi nejsou nijak omezováni ve stravě, vzhledu nebo partnerských vztazích. Učitelé, kteří se stali mnichy, tím přijali i buddhistické zásady a dobrovolně jimi „omezování“ jsou.

BUDDHISMUS DIAMANTOVÉ CESTY V BRNĚ⁶

(Autoři: Renata Haráková, Sylvie Mynarčíková)

Tato škola buddhismu má své kořeny v Tibetu, přičemž současným duchovním mistrem je 17. Gjalwa karmapa a důležitou roli sehrává též lama Ole Nydahl, který zaštiťuje vznik center buddhismu Diamantové cesty po celém světě. Lama Ole Nydahl patří mezi nejznámější západní učitele buddhismu. Svým žákům předává učení a metody tibetského buddhismu linie Karma Kagjü a reprezentuje laický způsob praktikování v každodenním životě. Dnes má škola Karma Kagjü v Evropě

6 Pro více informací viz Scherer, B. 2009. „Interpreting the Diamond Way: Contemporary Convert Buddhism in Transition.“ *Journal of Global Buddhism*, vol. 10, pp. 17–92. Nydahl, Ole. 1998. *The way things are: a living approach to Buddhism for today's world*. Nevada City, CA: Blue Dolphin Pub. Matuška, Jan. 2004. *Jízda na tygrovi: jak se buddhové dostali na Západ: kronika přenosu tibetského buddhismu na Západ – rizika a radosti*. Praha: Nakladatelství Bílý deštník. www.bdc.cz, [7. 12. 2009]; www.buddhaalaska.cz, [7. 12. 2009]; www.europe-center.org, [7. 12. 2009]; www.blog.bdc.cz/itas, [7. 12. 2009]; www.dumdc.cz, [7. 12. 2009]; www.bily-destnik.cz, [7. 12. 2009]; www.buddhismus-dnes.cz, [7. 12. 2009].

několik desítek tisíc příznivců. V České republice existuje okolo 50 meditačních center a působí deset českých učitelů (tři z nich pocházejí z brněnského centra).

Vznik brněnské skupiny se váže k roku 1998, kdy měl v Brně poprvé přednášku lama Ole Nydahl a první z těch, kdo přijali buddhistické útočiště, vytvořili brněnskou sanghu. Roku 1999 za podpory lamy Ole Nydahla v budově bývalé mateřské školky vzniklo buddhistické centrum, které poskytovalo veškeré zázemí. S rostoucím počtem členů tak postupně vyrostlo jedno z největších center v ČR. V roce 2003 dalo město souhlas ke koupi budovy centra, která tak patří Nadačnímu fondu Nydahl, který spravuje většinu buddhistických nemovitostí v České republice.

Lokalizace skupiny: Dům Diamantové cesty – meditační centrum, Špitálka 33, Brno.

Počet členů, genderové a věkové zastoupení, sociální status praktikujících: Dnes má buddhismus Diamantové cesty Brno skoro 200 stálých členů, což jsou ti, kteří se dlouhodobě účastní aktivit centra. Z těchto zhruba polovina platí příspěvky a podílí se tak na chodu centra, jakožto i na přípravě přednášek, výstav aj. Jednotlivých meditačních sezení se účastní pokaždé kolem 20 osob, přednášek cestujících učitelů pak několikanásobně víc.

Členové brněnské komunity vytvářejí široké spektrum lidí různého věku, s rostoucím zájmem rodin o buddhismus přibývá i dětí. Zatímco ještě před několika lety převažovali mezi stoupenci Diamantové cesty muži, dnes je poměr mezi pohlavími v podstatě vyrovnaný. Věk většiny stoupců se však pohybuje v rozmezí 18–35 let. I v otázce společenského zařazení představuje brněnská buddhistická skupina profesně velice širokou a pestrou škálu (je možno se zde setkat s kuchaři, vědci, lékaři, umělci, manuálně pracujícími i manažery). Počáteční sangha se však rekrutovala především z prostředí vysokoškolských studentů, kteří dodnes představují přibližně polovinu zájemců.

Frekvence a typ aktivit: Pravidelným programem centra jsou meditace pro veřejnost. Konají se třikrát týdně – v pondělí, středu a čtvrtek. Přednáška začíná ve 20:00 hodin a trvá přibližně 1,5 hodiny. Po přednášce je vždy věnován prostor dotazům, poté následuje asi 15-ti minutová meditace, při které meditující zaměřují své myšlenky na osobu 16. karmapy. První návštěva je zdarma, výjimku tvoří přednášky, kde se platí vstupné 30 Kč až 50 Kč podle výše nákladů na cestu učitele do Brna.

Dále se jedná o pořádání přednášek zahraničních učitelů, tematicky zaměřené knihovny, výstavy a řady dalších aktivit. Každoročně (v srpnu) je také v centru buddhismu Diamantové cesty v Brně pořádána 72hodinová meditace na „Buddhu Milující oči“, která je opět pro širokou veřejnost a probíhá paralelně k meditaci v Evropském centru.

Praxe: Bohužel nezjištěno.

Otevřenost skupiny: Skupina je otevřena naprosto všem lidem bez rozdílu (samozřejmě pokud nebudou svým chováním omezovat svobodu ostatních zájemců o buddhismus). Jednání ze strany členů je velice otevřené, přátelské a maximálně vstřícné.

Motivace členů: Motivace jednotlivých členů a zájemců o buddhistickou nauku Diamantové cesty jsou samozřejmě zcela individuální. Motivace dotazovaných byly následující: hledání smyslu života, přátelského prostředí, zvědavost, duchovní rozvoj, hledání vhodného protipólu k dnešní době, hledání partnera apod.

Publikační činnost a sebe-prezentace: Buddhismus Diamantové cesty za sebou má rozsáhlou publikační činnost (např. Matuška 2004), vlastní nakladatelství a dvakrát ročně vydává časopis s názvem *Buddhismus Dnes*. Časopis je výhradně věnován buddhismu Diamantové cesty. Během roku 2000 byly do Brna přeneseny vydavatelské aktivity Společnosti Diamantové cesty v České republice, vzniklo nakladatelství Bílý deštník a začaly vycházet knihy věnující se buddhismu Diamantové cesty, mezi nimi hlavně knihy lamy Ole Nydahla.

Skupina se nejvýrazněji prezentuje prostřednictvím svých webových stránek, které slouží také jako poradna pro širokou veřejnost. Zodpovídány jsou otázky týkající se buddhistické praxe a nauky, ale jsou zde také řešeny problémy z oblasti partnerských vztahů, sexualita atd. Na dotazy odpovídá vždy některý z učitelů. Dalším způsobem sebe-prezentace je vydávání tiskových zpráv, propagačních letáků informujících o konání přednášek a využití partnerů (např. o propagaci akce Buddhové na Flédě⁷ se výrazně zasloužil Metropolis).

Financování: Brněnská skupina je financována z členských příspěvků (pracující platí 500 Kč měsíčně, studenti 350 Kč), ze sponzorských darů (bez nichž by nebylo možné odkoupení centra) a snaží se čerpat i z fondů Evropské unie. Na podpoře a propagaci celé řady tuzemských i zahraničních projektů se podílí Nadační fond Nydahl.

Hierarchie skupiny: Zastřešující postavou je lama Ole Nydahl, níže je deset učitelů a dále jejich žáci. Hierarchie však žádná neexistuje, učitel na základě svých zkušeností vystupuje jako rádce, ale při komunikaci je především přítelem. Rozhodování o náležitostech centra přísluší všem členům platícím příspěvky a probíhá demokratickou formou.

Začlenění do buddhistické brněnské sítě svět/ Brno: Diamantová cesta Brno je jedním z mnoha center Diamantové cesty v ČR. Mezi jednotlivými centry funguje silná provázanost (vycházejí ze stejného učení, podílejí se na vytváření společných projektů, vedou je stejní učitelé, kteří neustále cestují mezi jednotlivými centry, atd.). S ostatními brněnskými buddhistickými skupinami ale komunikace neprobíhá na žádné úrovni (pouze dvakrát navštívili centrum zen-buddhisti, výsledkem čehož byly předlouhé diskuse nad různě pojímanými buddhistickými pojmy a naukami).

Omezení: Bohužel nezjištěno.

DZOGČHEN BRNO⁸

(Autoři: *Jitka Martínková, Petra Mynářová*)

Pojmenování skupiny Dzogčhen vychází ze slov Dzogpa Čhenpo, což znamená Velké dovršení. Učení Dzogčhenu spadá k indickým konceptům a buddhistické škole Ňingmapa, ale své vztahy má i s ostatními buddhistickými školami. Za zakladatele je považován Garab Dordže, známý též jako Prahévadžra. Na Západ se Dzogčhen dostal díky Čhögjal Namkhai Norbuovi. Dzogčhenovou nauku začal Namkhai Norbu předávat od roku 1976. Hlavním centrem se stal Merigar v Itálii, odkud

⁷ Srov. <http://buddhovenaflede.cz/>, [7. 12. 2009].

⁸ Pro více informací viz **Namkhai Norbu, Rinpoče**. 2002a. *Dzogčhen: přirozeně dokonalý stav*, Praha: Dharma Gaia. **Namkhai Norbu, Rinpoče**. 2002b. *Zreadlo: poučení o bdělém vědomí přítomnosti*, Praha: Dharma Gaia.

se Dzogčhen rozšířil do více než 40 zemí. V České republice vznikla Komunita dzogčhenu roku 1997 v Praze. Později se rozvíjely komunity v Brně, Českých Budějovicích, Karlových Varech, Plzni, Písku, Telči, Táboru, Uherském Brodu či Olomouci.

Lokalizace skupiny: Skupina pro meditace nemá pronajaté žádné prostory, ale scházejí se ve vlastních bytech.

Počet členů, genderové a věkové zastoupení, sociální status praktikujících: Dzogčhen Brno čítá zhruba 30 členů. Co se týče věkového zastoupení, pak nejvíce praktikujících se nachází v rozmezí 26–30 let. Poměr mužů a žen je vyvážený, tedy půl na půl. Z hlediska národnosti tvoří asi 20 % členů Slováci, zbytek jsou Češi. Většina má pak vyšší vzdělání.

Frekvence a typ aktivit: Dvakrát týdně se členové skupiny scházejí ke skupinové praxi. Někteří členové se podle svých finančních a časových možností vydávají do centra v Merigaru, kde se věnují různým aktivitám např. meditace, výklad nauky, tanec vadžry).

Praxe: Ohledně meditací nebyl respondent příliš sdílný. Důležité je propojení mezi učitelem a žákem, udržení se ve stavu bdělé přítomnosti či v bdělém stavu snění, do vnitřního stavu se žák dostává sám. Skupina používá především následující techniky: Tanec vadžry, neboli tanec na mandale. Mandala představuje soulad mezi vnitřní dimenzí jedince a vnější dimenzí světa. Dále Ganapúďža, neboli nabídnutí daru – jedná se o společnou „hostinu“ členů, kde se v malém množství konzumují různé potraviny, mimo jiné i maso a alkohol. Například pojidání masa slouží k pochopení utrpení zvířat, důležitý je tudíž kontakt se zvířetem. Jantra jóga je dynamické cvičení, které kombinuje pozici, pohyby, dech a vizualizace. Je důležitá pro dosažení rovnováhy v těle a mysli.

Otevřenost skupiny: Bohužel nezjištěno.

Motivace členů: Bohužel nezjištěno.

Publikační činnost a sebe-prezentace:

Publikační aktivita je poměrně hojná, bylo vydáno již více než deset titulů a jedná se převážně o texty v Evropě působícího učitele Dzogčhenu Čhögjal Namkai Norbua (např. Norbu 2002a, 2002b). Dále sem můžeme zařadit i společné webové stránky českých skupin Dzogčhenového buddhismu (<http://www.dzogchen.cz/>).

Financování: Skupina je částečně financována z členských příspěvků, ovšem není podmínkou, aby člen komunity tyto finance odevzdával.

Hierarchie skupiny: Skupina není hierarchizovaná. Pouze někdo ze členů je jakýmsi organizátorem, sjednává schůzky a ostatní záležitosti.

Začlenění do buddhistické brněnské sítě svět/ Brno: Skupina je v kontaktu s ostatními dzogčhenovými komunitami v České republice či na Slovensku. Komunikuje ale i s některými jinými buddhistickými skupinami.

Omezení: Neexistuje žádné omezení. Např. jak platí u pojidání masa či u alkoholu, tak i u ostatního – všeho trochu, nepřehánět.

KWAN UM BRNO⁹

(Autoři: Markéta Růžičková, Pavel Jůn, Petr Šostek)

Školu Kwan Um založil na začátku 80.let v Providence korejský zenový mistr Seung Sahn, který do USA přijel vyučovat zen. Je označován za 78. patriarchy zenu, v přímé linii od Buddhy. Cílem školy je uzříti sebe a svět „takový jaký ve skutečnosti je“, dosáhnout probuzení a zachránit všechny bytosti od utrpení. Před smrtí Seung Sahn jmenoval svou nástupkyni Soen Hyang (Barbaru Rhodes), která je dnes vedoucí učitelkou mezinárodní školy Kwan Um.

Kwan Um do Brna přinesli Karel Skoupý a Antonín Konečný v 90.letech. V letech 1995–1997, spolu s dalšími 2–3 kamarády a přítelkyněmi, se nejprve scházeli 1x týdně večer po vlastních bytech. Rozhodující byl pro brněnskou skupinu rok 2001, kdy Karel Skoupý, který na delší dobu odcestoval do zahraničí, poskytl k užívání svůj byt. Tak bylo založeno zenové centrum, které na této adrese působilo v letech 2001–2006. Z původních zakládajících členů již zřejmě nikdo nepraktikuje (alespoň ne v Brně). V brněnské sangze nedávno proběhla změna opata. Bývalá opatka Katka Grofová se rozhodla opustit funkci a teď se intenzivněji věnuje praxi. Novým opatem se stal její zástupce Ondřej Příbyl.

Lokalizace skupiny: Riegrova 6, Brno.

Počet členů, genderové a věkové zastoupení, sociální status praktikujících:

V brněnské skupině je reálně cca 15–20 členů, kteří se alespoň jedenkrát měsíčně pravidelně schází na společné meditaci. Genderové rozdělení členů je v brněnské skupině tak půl na půl, což je podle slov opata této odnože neobvyklé, neboť celorepublikový poměr naznačuje spíše čtvrtinu žen a tři čtvrtiny mužů. Všichni členové centra mají podle opata VŠ vzdělání. Věkové složení bohužel zjištěno nebylo.

Frekvence a typ aktivit: Mezi hlavní aktivity brněnského Kwan Umu patří pravidelné praxe, jež se konají třikrát týdně. Dále jsou to veřejné přednášky, tzv. Řeči Dharmy, s účastí některého zenového (zahraničního) mistra. Ty se konají několikrát ročně a s dobrovolným vstupným jsou otevřeny širokému publiku. Centrum pro veřejnost pořádá také občasné kurzy kaligrafie.

Praxe: Večerní praxe obsahuje zpěvy a dvakrát 30 minut meditace zazen.

Otevřenost skupiny: Bohužel nezjištěno.

Motivace členů: Podle opata snad každý člen z Brna přišel k zenu skrz nějaký osobní problém.

Publikační činnost a sebe-prezentace: Brněnské zenové centrum samo knihy nevydává, ale podílí se na překladech světových zenových knih do češtiny. Jedná se většinou o knihy zakladatele Kwan Umu Seung Sahn. Skupina také vytváří plakáty na veřejné přednášky. Prezentuje se především prostřednictvím internetu, a to na webových stránkách <http://www.kwanumbrno.cz/>.

Financování: Bohužel nezjištěno.

Hierarchie skupiny: Volba vedoucích učitelů není demokratická, jak nám pověděl opat Ondřej, ale určuje je vždy někdo „z vrchu“ od hlavního učitele. U nižších pozic je už vliv praktikujících větší, roli hraje osobní interakce. V Brně se jedná spíše o „funkční hierarchii“, jak

⁹ Pro více informací viz <http://www.kwanumbrno.cz/>, [září 2009]; <http://www.kwanumzen.cz/>, [září 2009]; <http://www.kwanumeurope.org/>, [září 2009]; Sahn, Seung. 2006. *Zenový kompas*. Praha: Dharma Gaia.

nám ji popsal opat, a to v tom smyslu, že ti, kteří mají čas a schopnosti a mají už dlouhodobější zkušenost, se věnují různým administrativním věcem.

Začlenění do buddhistické brněnské sítě svět/ Brno: Kwan Um má své zastoupení v několika českých městech (např. Praha, Kladno, Děčín, Litomyšl, České Budějovice). Jednotlivá centra mezi sebou udržují kontakty a členové se scházejí na společných celorepublikových ústraních. Co se týká spolupráce s ostatními buddhistickými skupinami v Brně, Kwan Um s nimi nikterak nespolupracuje. Od 90. let do ČR jezdí zenovi učitelé ze světa. Jejich návštěva se plánuje rok dopředu, platí se jim cesta a učení, pokud se jedná o mnicha, tak samozřejmě vše s tím spojené.

Omezení: Co se týče požívání alkoholu či vegetariánství, je to na každého vlastní zodpovědnosti. Pokud se člen rozhodne přijmout tzv. pět předpisů (tradiční buddhistické), stává se oficiálně buddhistou. Předpisy slouží spíše k tomu, aby se člověk zorientoval, než aby něco striktně nařizovaly.

SATI BRNO¹⁰

(Autoři: *Vlastimil Pražák, Magdalena M. Příhodová, Alena Růžičková*)

Skupina byla založena 1966 Karlem Wernerem a jedná se tedy o českou školu. Po roce 1968 (emigrace Karla Wernera) vedl skupinu Bohumil Houser, ale po jeho smrti klub ztrácí centrální autoritu. Názvem Sati se skupina obrací na význam tohoto pojmu, a to sebeupamatování, introspekci a bedlivost, což je sedmá část ušlechtilé osmidílné stezky. Tedy uvědomovat si stále a přesně všechnu svoji činnost a bytí, včetně volných procesů (jako dýchání, chůze, spánek).

Lokalizace skupiny: V Kulturním domě neslyšících – Vodova 35, Brno.

Počet členů, genderové a věkové zastoupení, sociální status praktikujících: Počet členů se pohybuje mezi 7 až 10, v současnosti semináře navštěvuje pouze jedna žena. Věkové složení je v rozmezí 30–70 let. Skupinu navštěvují pouze Češi, ve většině pracující či v důchodu.

Frekvence a typ aktivit: Setkání Klubu Sati Brno probíhají jednou až dvakrát týdně. Několikrát za rok pořádají intenzivní víkendové meditační soustředění. Jednou ročně týdenní soustředění.

Praxe: Nejprve probíhá diskuze (přednášková činnost, duchovní vývoj v praktickém životě, úskalí meditace, aj.), poté meditace.

Otevřenost skupiny: Bohužel nezjištěno.

Motivace členů: Bohužel nezjištěno.

Publikace a sebe-prezentace: Publikace chybí, sebe-prezentace především skrze internetové stránky či letáčky s programem (knihkupectví, čajovny, jídelny zdravé výživy).

Financování: Cvičení a přednáškovou činnost zajišťuje vedení klubu SATI, jehož financování je zajišťováno členskými příspěvky.

Hierarchie skupiny: Vedení skupiny zajišťují starší členové, organizace probíhá na základě partnerské domluvy. Chybí zde centrální autorita.

Začlenění do buddhistické brněnské sítě svět/ Brno: Bohužel nezjištěno.

Omezení: Organizace klubu nevnáší žádné požadavky.

¹⁰ Pro více informací viz Oficiální webové stránky skupiny: <http://www.lc-brno.cz/>, [podzim 2008].

SHAMBHALA¹¹ BRNO¹²

(Autoři: Zdeňka Vlčková, Šárka Vondráčková, Ivana Zemanová)

Zakladatelem Shambhaly je jedenáctý následovník v linii Trungpa tulku (učitelů Kagjü školy) Čhögjam Trungpa Rinpoče, který roku 1963 odjel do Anglie za studiem a zde rozvíjel svoje učení. To je inspirováno legendárním osvíceným královstvím a je postaveno na takovém základě, který je vhodný pro předávání a praktikování v západní společnosti. V současné době Shambhalu vede jeho syn Sakjong Džamgön Mipham Rinpoče, který byl roku 1995 formálně rozpoznán jako inkarnace Miphama Velkého a uveden jako Sakjong, tedy vládce země. Ze svého titulu je zodpovědný za duchovní i organizační část vedení komunity.

Brněnská skupina se začala formovat roku 1988. Impulz k tomu daly přednášky Radka Machandera, který odjel do jednoho z center Shambhaly v Americe a učil se u Čhögjama Trungpy. Tam ho pověřili, aby předával dharmu v tehdy ještě komunistickém ČSSR. Zpočátku byl o učení šambhaly/Shambhaly velký zájem, ale vzhledem ke konkurenci, která vznikla po revoluci, začali stoupenci ubývat, až zůstali pouze 4 členové.

Lokalizace skupiny: MC Sedmikráska, Oblá 51, Brno.

Počet členů, genderové a věkové zastoupení, sociální status praktikujících:

Základ skupiny tvoří 4 lidé, kteří přicházejí na meditace pravidelně a společně zajišťují chod skupiny. Další 4 až 8 lidí chodí nepravidelně, většinou na přednášky pražského učitele konané jednou za měsíc. Mezi stálými členy převažují muži – ze 4 osob je pouze 1 z nich žena. V celorepublikovém počtu ovšem převažují ženy. Ohledně věkového složení můžeme konstatovat, že se jedná především o participanty v rozmezí 40 až 50 let. Všichni členové a sympatizanti jsou Češi, většina má pak vyšší vzdělání a náležejí ke střední sociální třídě.

Frekvence a typ aktivit: Členové skupiny Shambhala se scházejí každé úterý, zhruba od 18:15 do 20:45. Časové rozpětí je však jen orientační. Náplní těchto schůzek jsou meditační praxe, školení, přednášky o buddhismu a podobně. Jednou za měsíc za nimi jezdí pražský učitel Miroslav Ježek a nepravidelně pořádají veřejné přednášky dalších tuzemských i zahraničních učitelů. Jednou za dva měsíce se účastní víkendového semináře.

Praxe: Meditace probíhá ve speciálně upravené místnosti. V čele místnosti je zlato-růžový oltář s fotografiemi zakladatele Shambhaly a jeho syna – Trungpy a Sakjonga. Nad oltářem jsou zavěšeny praporky lungta. Vpravo před meditujícími, vedle oltáře, sedí na barevně odlišeném polštářku tzv. shambhala guide¹³ (J. Král), po pravici má tibetskou mísu a určuje průběh meditace. Meditace začíná ve stoje odříkáním slibu a prosby k linii Shambhaly, poté následuje vlastní praxe.

¹¹ Zde se čtenář může setkat se dvojím přepisem slova shambhala – první z nich (Shambhala) zachováváme v této formě, neboť se jedná o přesný název skupiny. Druhý výraz (šambhala) je uveden v české transkripci jako název pro náboženský koncept, nikoliv konkrétní školu. Proto je transkribován do češtiny a je uveden s malým písmenem.

¹² Pro více informací viz webová stránka <http://www.shambhala.org/kasung.php>, [7. 12. 2009]; <http://praha.shambhala.info/index.php?id=1000>, [7. 12. 2009]; dále Trungpa, Chogyam. 1988. *Shambhala: the sacred path of the warrior*. Shambhala Publications, Inc./Random House.

¹³ Shambhala guide, v překladu průvodce šambhalou, je vedoucí meditace, udává pokyny pro její průběh.

V průběhu meditační schůzky se vystřídá několik forem praxe – meditace v sedě, v chůzi, kontemplace, je možno vést i diskusi na různá témata nebo cvičení Šamata jógy. Věnování zásluh meditaci ukončuje.

Otevřenost skupiny: Bohužel nezjištěno.

Motivace členů: Jako důvod pro vstup a praktikování učení šambhaly dotazovaní většinou uváděli, že zpřístupňuje buddhistickou moudrost lidem různých vyznání i bez vyznání. Dále uváděli, že jim imponuje praktické založení šambhaly, je zde důraz na meditaci a nevidí za tím příliš mnoho náboženství.

Publikační činnost a sebe-prezentace: Skupina nevydává žádné vlastní publikace ani tištěné ani v elektronické podobě. Navenek se víceméně neprezentuje. Webové stránky jsou v současnosti nefunkční, pouze na stránkách pražské skupiny lze nalézt informace o času a místu meditačních schůzek. Nevydávají žádné propagační materiály ani nepořádají osvětové akce. Jedinou aktivitou jsou občasně veřejné přednášky

Financování: Podle pravidel mezinárodního sdružení Shambhala by měl každý člen odevzdávat daňové přiznání, na jehož základě se určí výše členských příspěvků. V České republice je ovšem situace poněkud odlišná. Členové platí příspěvky ve výši 150 až 500 Kč měsíčně, podle vlastních možností. Dále platí víkendové semináře v cenovém rozpětí 1500–2500 Kč. Tyto peníze se používají na fungování skupiny a mezi skupinami probíhá finanční solidarita, kdy jedno centrum podle svých možností může finančně vypomoci jinému.

Hierarchie skupiny: V rámci hierarchie skupiny se objevují dvě jména. Kontaktní osobou a vedení skupiny má na starosti Pappová. Druhou osobou je Král, který má několik titulů. Je tzv. shambhala guide (průvodce šambhalou), což znamená, že může vést meditace. Jeho další funkcí je tzv. house keeper (domovník), který má na starosti zajišťování pravidelných týdenních meditačních sezení. Jeho posledním titulem je o kasung – jeden z bojovníků Shambhaly, kteří mimo jiné příležitostně tvoří osobní stráž dalajlámy. Jeho další povinností je ochraňovat místo, v němž mohou praktikanti slyšet a praktikovat učení.

Začlenění do buddhistické brněnské sítě svět/ Brno: Brněnská skupina Shambhala je součástí mezinárodní Shambhaly. Dále uznává nejvyšší učitele linií Kagjü a Ňingma. Členové brněnského centra mají blízké kontakty s centry v Praze a ve Vyškově a často se s nimi navštěvují. Mimo Shambhalu nemají žádné oficiální vazby na ostatní buddhistická centra. Přesto neoficiálně navštěvují jiné buddhistické skupiny jako je Sótó zen nebo Dzogčhen.

Omezení: Praxe šambhaly své stoupence podle jejich vyjádření nijak v životě neomezuje. Jediným omezením se tak zdá neuznávání používání drog.

SÓTÓ ZEN¹⁴

(Autoři: Petra Čaderská, Lenka Hassanin, Lenka Kavalířová)

Jedná se o nauku, jejíž tradice údajně sahá až k Buddhovi Šákjamunimu. „Škola byla založena mistrem Eiheiem Dógenem ve 13. století, v Japonsku. V Evropě se rozšířila v 60. letech minulého století zásluhou mistra Dešimarua. Hlavní náplní této školy je meditace v sedě – zazen, při které se klade důraz na pozici těla, dýchání a pozornost. Mistr Kaisen patří mezi hlavní představitele zen-buddhistické školy Sótó v Evropě.“¹⁵

V České republice je od roku 2004 odpovědný za vedení dódžó (centra) v Praze a šíření učení mistra Kaisena jeho žák, polský zenový mnich Tomáš Dabrowski. V roce 2005 založili žáci mistra Kaisena občanské sdružení Sótó zen Česká republika za účelem předávání učení mistra Kaisena v ČR. V Brně se skupina schází od roku 2005, kdy se konal první úvod do meditace zazen. První schůzky se nicméně konaly již od roku 2003, kdy se neformálně scházeli zájemci o zenovou meditaci. Mistr Kaisen dal brněnskému centru jméno Myo Ji, což znamená Svatyně světla.

Lokalizace skupiny: Kristenova 2, Brno.

Počet členů, genderové a věkové zastoupení, sociální status praktikujících: Skupina čítá asi 15 členů, avšak pravidelně se na setkáních schází 5 až 7 lidí. Věkové složení členů skupiny je od 25 do 40 let. Převažují mužští členové, nicméně ve vedoucí pozici je žena. Sociální status je různorodý (vyučení, manuálně pracující, VŠ vzdělání atd.).

Frekvence a typ aktivit: Schůzky této skupiny probíhají dvakrát týdně v podobě meditací zazen, v pondělí a ve čtvrtek, vždy od 18:30. Zazen trvá přibližně hodinu, poté mívá skupina ještě neformální posezení. K dalším aktivitám patří tzv. zenové soboty. Zenové soboty v sobě zahrnují úvod do meditace zazen, odpovědi na dotazy a promítání filmů. Program probíhá pod vedením mnišky Karolíny.

Praxe: Mezi hlavní používané techniky při meditacích Sótó Zenu patří zazen, což je meditace bez předmětu, usednutí a návrat do přirozeného stavu. Důležitá je pozice těla (v pozici lotosu – s rovnou páteří, levou rukou položenou na pravé a otevřenýma, nehybnýma očima), dýchání (dosažení pomalého, silného a přirozeného rytmu dechu a s krátkým nádechem a hlubokým výdechem) a stav vědomí (mysl bez cíle, bez aktivity). Tato meditace trvá v centru zhruba hodinu. Další technika je nazvaná kusen a jde o ústní učení mistra k jeho žákům, pomocí kterého může mistr pokárat žáky, poradit jim, zapůsobit na ně atd.

Otevřenost skupiny: Skupina je velmi otevřená a přátelská. Dle jejich vlastních slov do skupiny může přijít každý, kdo je schopen se věnovat meditaci.

Motivace členů: Motivace, jak se dalo očekávat, byly u respondentů různé. Většina z nich je stále ve fázi hledání (více ke konceptu tzv. spirituálního hledáctví viz Ellingson 2001).

¹⁴ Pro více informací viz Sótó zen mistra Kaisena. <http://www.sotozen.cz/>, [podzim 2009]; Zenová asociace. <http://www.zen-asociace.cz/>, [podzim 2009]; Zazen Majstra Kaisena. <http://www.zazen.sk/>, [podzim 2009]; Krystaszek, Alain Kaisen. 1992. *Budo dharmu neboli Poučení samuraje*. Bratislava: Cad Press. Krystaszek, Alain Kaisen. 1994. *Mnich bojovník: Autobiografie budóky*. Bratislava: Cad Press. Williams, Duncan Ryūken. 2005. *The Other Side of Zen: A Social History of Sótó Zen Buddhism in Tokugawa Japan*. Princeton: Princeton University Press.

¹⁵ Citováno dle: <http://www.sotozen.cz/zen/mistr-kaisen/>, [podzim 2009].

Publikační činnost a sebe-prezentace: V centru je k dostání množství publikací a CD týkající se zenu. Autorem je převážně Mistr Kaisen (např. Krystaszek 1992, 1994). Ačkoli centrum samo knihy, CD či filmy neprodukuje, podílí se na jejich distribuci.

Financování: Skupina je závislá na darech, které jí přinášejí členové. Každé setkání je podmíněno darováním určité částky. První zazen, jak nám bylo řečeno, je samozřejmě nehrazený. Samotné zazen, pravidelně pořádané v pondělí a ve čtvrtek, jsou zpoplatněny. Jeden vyjde na 150 Kč a příspěvek pro stálé členství činí asi 400 Kč měsíčně. V tomto příspěvku je zahrnuto 50 Kč jako měsíční členský příspěvek Občanskému sdružení Sótó zen Česká republika a 100 Kč jako měsíční příspěvek francouzské asociaci Hoshō-ji, pro fungování centrální svatyně ve Francii.

Hierarchie skupiny: Hierarchie skupiny není striktně rozdělena. V čele centra je mniška Karolína a ostatní funkce připadají těm, kteří mají čas.

Začlenění do buddhistické sítě svět/Brno: Dvakrát ročně probíhají setkání evropských Sótó center, uskutečněná na různých místech Evropy.

Omezení: Žádná nejsou, je pouze na členech, co si zvolí a jaké předpisy jim přijdou vhodné, a které nikoli. Takže ani zákaz pití alkoholu nebo povinnost být vegetariánem se na Sótó zen nevztahují.

VIETNAMSKÁ BUDDHISTICKÁ KOMUNITA V BRNĚ

(Autoři: Petra Černá, Marie Kuncová, Martin Lang)

Skupina deklaruje sebe samu jako buddhistickou, je tvořena vietnamskými imigranty v České republice a mladými Vietnamci, kteří se zde narodili. Vietnamská komunita je velice specifická, především proto, že její členové neumí příliš česky a celá skupina je značně uzavřená. Proto se práce musí spokojit pouze s jediným respondentem (panem Fungem). Rozhovor probíhal za pomoci česko/vietnamské překladatelky.

Ohledně příchodu tohoto typu buddhismu do Čech podal informace Martin Ryšavý, jenž mapoval příběhy Vietnamců, kteří v šedesátých letech přicházeli do tehdejšího Československa na výměnné studijní pobyty. Domnívá se, že si s sebou studenti přinášeli z Vietnamu svoje náboženství, které ovšem nemuseli ostatní registrovat. Jednalo se totiž převážně o kult předků, spojený s domácími oltáři. Vietnamci, kteří zde studovali, však pocházeli z prověřených komunistických rodin a dá se proto očekávat, že míra religiozity u jednotlivých osob byla značně individuální. Sama brněnská skupina se ucelila s postavením pagody v roce 2005.

Pan Fung popsal, že nevyznávají konkrétní školu či učitele, jehož učení by praktikovali. Sdělil, že si berou z každé buddhistické tradice co je dobré, ale žádnou konkrétní nevyznávají. Stejně tak je to s uctíváním Buddhy – popsal Buddhu minulosti, současnosti a budoucnosti, kteří přicházejí na svět, když je potřeba a dále bódhisattvu, který je podle jeho slov „v jednom kole, protože má moc práce se zachraňováním lidí a nemá čas na to stát se Buddhou.“¹⁶ Žádná konkrétní jména ovšem nesdělil, z čehož vyvozujeme, že se jedná o lidový buddhismus, ve kterém se jeho stoupenci příliš nezabývají sůtrami a podstatou Buddhovi nauky, ale soustředí

¹⁶ Osobní sdělení z 11. 12. 2008.

se spíše na vyvolávání jeho jména, odříkávání manter, obětování darů a případně i meditace.

Brněnská pagoda nemá vlastního mnicha nebo mnišku – ti přijíždějí jednou do roka z Vietnamu a konají po ČR přednášky.

Lokalizace skupiny: Pagoda na vietnamské tržnici, ulice Olomoucká (konkrétní č.p. chybí), Brno.

Počet členů, genderové a věkové zastoupení, sociální status praktikujících: Počet členů této skupiny je neznámý, dal by se však odhadnout podle údajů statistického úřadu, který uvádí počet Vietnamců žijících v Brně a okolí na 800.¹⁷ Tento údaj je však neúplný, jelikož zde žije množství Vietnamců ilegálně. Pan Fung vypověděl, že členem je v podstatě každý, kdo přijde do pagody. Ovšem ani lidé, kteří do pagody nechodí, nemusí být nutně ateisté. Právě naopak – mají doma své vlastní oltáře, na kterých většinou mají fotky zesnulých blízkých, ovoce a vonné tyčinky, případně sošku Buddha.

Co se týče proporčního rozdělení podle pohlaví, pak do pagody chodí převážně ženy, jelikož mají více času, než muži. Ti chodí jen v naléhavých případech, např. když se řeší závažný problém v rodině – nemoc, důležitá zkouška apod. Věkové složení je podobné jako u západoevropské křesťanské populace, tedy čím starší věkové kategorie, tím větší procentuální zastoupení z hlediska náboženské víry.

Problém nastává především u mladé generace, která se již narodila v ČR a nedá se tedy považovat za imigranty. Jejich primární socializaci mají na starost sice pořád rodiče, sekundární už ovšem přebírá český školský systém a vrstevníci. Fung sám tuto situaci komentoval jako neuspokojivou s tím, že vymýšlí programy pro děti – například uspořádání dětského tábora, na kterém by byl přítomen mnich. Tyto aktivity by pak měly přivést mladé do pagody a pomoci zachovat tradice. Právě zachování tradice byl podle Funga jeden z hlavních důvodů, proč se pagoda stavěla.

Frekvence a typ aktivit: Každodenní modlitby a meditace, setkávání, slavení svátků.

Praxe: Věřící, kteří přijdou do pagody, zapálí vonnou tyčinku, pokloní se sochám a většinou zanechají u sochy nějaké ovoce nebo sladkosti. Jde o individuální akt, k uctění svých předků, jejichž fotografie jsou vystaveny u nohou Buddhovy sochy. To má jim a jejich rodině zajistit blahobyť a zdraví. Při shromáždění více věřících, například při svátku, členové recitují mantry, hrají na hudební nástroje a zpívají.

Otevřenost skupiny: Vůči okolí velice vstřícní, spíše se o nich neví. Respondent přátelský a ochotný.

Motivace členů: Bohužel nezjištěno.

Publikační činnost a sebe-prezentace: Skupina nevyvíjí žádnou publikační činnost. Knihy které mají v chrámu jsou dovezeny z Vietnamu.

Financování: Bohužel nezjištěno.

Hierarchie skupiny: Skupina nemá žádnou přesně stanovenou hierarchii. Pan Fung by se dal považovat za vedoucího pagody a mluvčího skupiny.

Začlenění do buddhistické brněnské sítě svět/ Brno: Začlenění se týká spíše národnostního příslušenství k Vietnamu, než konkrétních aktivit. Nicméně můžeme konstatovat, že setkání na mezinárodní úrovni probíhají (návštěvy

¹⁷ Nutno dodat, že údaj je 8 let starý – ze sčítání lidu 2001.

Vietnamských mnichů atd.). V rámci ČR pak s ostatními buddhistickými centry žádná interakce neprobíhá.

Omezení: Jedná se o standardních 5 zákazů pro laiky: zákaz požívání alkoholu a návykových látek, nezabíjet, nelhat, zdržovat se nepatřičných pohlavních styků a nebrat nedarované. Obecně tolerovaným přestupkem pak bývá podle Funga pití alkoholu a kouření.

Diskuse

Nyní, poté co byla prezentována sesbíraná data, se můžeme pokusit o jejich zarámování do uceleného obrazu brněnské buddhistické scény. Tento obraz vyplývá především z komparace jednotlivých skupin tak, jak ji přináší tabulka na konci studie (viz. Tab. 2. Komparace jednotlivých buddhistických skupin v Brně). Nejprve však něco málo o příchodu buddhismu do Brna.

Jak píše Rozehnalová (2008) první rozvoj buddhismu v ČR můžeme zaznamenat po roce 1918 a vytvoření samostatné republiky, kdy buddhismus pronikal mezi intelektuální vrstvy obyvatelstva a získal si mezi nimi větší oblibu než v té době rigidní křesťanství. Také během komunistického režimu zájem o buddhismus přetrvával (za všechny jmenujme E. Bondyho či K. Wenera), a proto po nastolení demokracie v roce 1989 bylo buddhistické „podhoubí“ v ČR připraveno absorbovat nově příchozí učení. Tento proces se odehrával především v druhé polovině devadesátých let (po celé ČR, nejen v Brně).

Výjimkami jsou Sati Brno (jenž bylo založeno již v roce 1968 a je tak nejdéle fungující brněnskou skupinou) a Shambhala Brno (skupina se začala formovat v roce 1988), které vývoj předběhly. Na opačném konci stojí Sótó Zen a vietnamská buddhistická komunita, které byly naopak založeny kolem roku 2005. Příklad buddhistických skupin do Brna není jednorázovým aktem (jak by se mohlo na první pohled zdát), ale spíše dlouhodobějším trendem.

V současnosti je tedy v Brně aktivních osm skupin. V porovnání s celkovým počtem buddhistických center v ČR (57), tak tvoří nezanedbatelnou část buddhistické sítě. Z tohoto pohledu na zajímavý fakt upozorňuje Cirklová (2009), kdy na počet obyvatel v ČR (10,3 mil.) připadá 57 center, zatímco např. v Polsku připadá na 38 milionů obyvatel 84 center. Obdobná situace je např. v Irsku či na Slovensku (Cirklová 2009). To jen poukazuje na fakt, že ČR, jakožto země ve které tradiční církve ztrácí oblibu, je vhodným prostředím pro rozvoj buddhistických skupin.

Otázkou samozřejmě zůstává, nakolik jsou jednotlivé skupiny rozvinuté. V případě brněnských skupin přináší odpovědi právě tento výzkum. Prvním indikátorem je přítomnost vlastního centra, tj. místa, jež je určeno k setkávání a meditacím a je ve vlastnictví skupiny jako takové. Co se tedy týče brněnského případu, pět z osmi skupin vykazalo přítomnost takového centra. Z toho se dá usuzovat na poměrně zakořeněnou tradici těchto skupin, jelikož provoz vlastního centra není snadnou záležitostí a vyžaduje určité úsilí jak po stránce finanční, tak časové. A protože všechny skupiny jsou financovány příspěvky z členské základny (až na Diamantovou cestu, již vypomáhá i EU), dal by se vyvodit závěr, že jejich postavení je stabilní (ve smyslu ochoty členů participovat na chodu skupiny) a není pouze přechodovou záležitostí.

Dalším důležitým indikátorem je zajisté i počet členů. Ten se pohybuje mezi 10 – Sati, až 200 – Diamantová cesta, která je tak zdaleka nejpočetnější brněnskou buddhistickou skupinou.¹ Obecně se však počet členů pohybuje mezi 20–30. Samozřejmě je nutné mít na paměti, že tato čísla vypovídají o členech, kteří se v určité míře aktivně účastní společného života buddhistických skupin. Pokud bychom započítali i sympatizanty, občasná návštěvníky apod., tyto počty by se jistě znásobily. Cirklová píše, že dle jejího výzkumu, je v ČR 1 547 aktivních buddhistů, zatímco při sčítání lidu v roce 2001 se k buddhismu přihlásilo 7000 lidí (2009: 10).

Co by mohlo být příčinou? Odpověď je dle našeho názoru potřeba hledat především v současných teoriích o subjektivní spiritualitě (Heelas – Woodhead 2005), o tzv. „spiritual quest culture“ (Ellingson 2001) a s nimi spojenými teoriemi o náboženském trhu (Stark – Innaccone 1994). Zjednodušeně jde o vytváření subjektivní spirituality bez nutnosti příslušnosti k určité náboženské skupině, což je umožněno pluralitou náboženského trhu.

Co se týče genderového rozložení, pak situace je většinou vyrovnaná či převažují členové mužského pohlaví, výjimku tvoří pouze vietnamská buddhistická komunita s většinovým podílem žen. Zajímavou proměnnou v tomto výzkumu je také věk, který je pro buddhistické skupiny nezvykle nízký (až na vietnamskou komunitu a Shambhalu Brno). To potvrzuje i Cirklová, která uvádí průměrný věk českých buddhistů mezi 25–35 lety (2009: 11). Naproti tomu např. v USA spadá věkový průměr mezi 40–49 let. Vysvětlit příčiny genderového a věkového rozložení by si bohužel vyžádalo mnohem složitější analýzu, než jakou je schopna tato výzkumná zpráva nabídnout. Proto se spokojíme pouze s faktografickým konstatováním.

Proměnná národnost je více méně bez spekulací, brněnské buddhistické skupiny jsou tvořeny Čechy, občas je nějaký člen ze Slovenska (což je logicky dáno velkou migrací mezi oběma státy), pouze vietnamská buddhistická komunita je tvořena Vietnamci, což je pochopitelné. V porovnání s národností se sociální status jeví jako zajímavější proměnná, neboť poukazuje především na vysokoškolsky vzdělané členy. Tento fakt si vysvětlujeme tím, že vysokoškolsky vzdělaní lidé mají o hnutí tohoto typu větší zájem. O tom píše i Glendinning & Bruce – „Lidé s vyšším vzděláním se s větší pravděpodobností angažují v alternativních praktikách souvisejících s osobním blahem (well-being), jako jsou [...] alternativní terapie, jóga a meditace“ (2006: 411). Nejde tedy o specifikum brněnských skupin, nýbrž o globální trend současné euro-americké civilizace.

Z dalších zjištěných fakt vyplývá, že všechny skupiny mají pravidelný program, většinou dvakrát do týdne a občas víkendové či týdenní soustředění mimo Brno. Dále buddhistické skupiny byly otevřené (a nutno dodat, že z osmi oslovených skupin všech osm svolilo k rozhovoru) a rozhovory probíhaly opravdu v přátelském duchu. Stejná otevřenost platí i ve vztahu k potenciálním zájemcům, nicméně námi oslovené skupiny je aktivně nevyhledávají a neoslovují. Jde spíše o zájem ze strany nově příchozích. S tím souvisí i publikační činnost, která je přítomná jen u Bodhi, Diamantové cesty a Dzogčhenu. Ostatní skupiny se prezentují spíše pomocí webových stránek a u vietnamské komunity chybí sebe prezentace vůbec. Dalo by se tedy pochybovat o tom, jestli se náboženské skupiny opravdu chovají jako ekonomické subjekty, jak je to obsaženo v modelu náboženského trhu.

Financování už bylo diskutováno výše, hierarchie je u brněnských skupin také přítomná. Když ne přímo, tak alespoň ve formě organizátora setkání, vedoucích

meditace atd. Poslední, nicméně neméně zajímavou kategorií, je omezení, které přináší pro nás překvapivé výsledky. U všech skupin (až na Shambhalu Brno a vietnamské buddhisty, které ovšem také nejsou příliš striktní) záleží na jednotlivci, pro jaká omezení se rozhodne a přijme. Celý systém je tak velmi demokratický, neboť závisí na jednotlivci a na jeho svobodné vůli co je ochoten přijmout a co ne. To je zajisté zajímavým zjištěním.

Na závěr se pokusíme začlenit brněnské buddhistické skupiny do současných typologií západního buddhismu. Pro tento účel jsme vybrali práci Martina Baumanna, který přichází s pojmem globalizovaný buddhismus. Právě ten je pro jeho práci klíčový, jelikož se pomocí něj snaží výstižně pojmenovat současný trend v mimo-Asijském buddhismu. Jedním z výrazných prvků tohoto typu buddhismu je právě pluralita – jako jedna z dimenzí post-moderny (alternativou pro pojem globalizovaný buddhismus by mohl být post-moderní buddhismus, který ovšem Baumann kvůli jeho sporným konotacím zamítá). „Tento pojem je myšlen jako konceptuální uchopení transnacionálního a transkontinentálního plynutí buddhistických myšlenek a praktik a globálního cestování buddhistických učitelů a žáků“ (Baumann 2001: 5). Domníváme se tak, že brněnský případ je dobrou ukázkou globálního buddhismu, kdy jsou místní buddhisté součástí globální celosvětové sítě vlastních škol (až na školy vzniklé v ČR).

Dále se Baumann vyjadřuje k dosavadním typologiím, jež shledává jako neúčinné – např. rozdělení na buddhistické imigranty a konvertity. Toto rozdělení je zastaralé, neboť nepočítá s potomky těchto konvertitů a imigrantů, kterých je v dnešní době snad ještě více. Toto zřejmě platí pro Ameriku, data tohoto výzkumu ovšem ukazují, že toto rozdělení je neustále platné. Do hry totiž vstupuje faktor času, kdy brněnské skupiny zakládané převážně v devadesátých letech, jsou tvořeny stále pouze konvertity. Na druhé straně pak stojí vietnamská buddhistická komunita jakožto imigranti, kteří zde sice jsou již delší dobu, nicméně brněnské prostředí nemá na jejich formu buddhismu téměř žádný vliv. Faktem však zůstává, že s odstupem času bude toto rozdělení i pro brněnskou scénu zastaralé. Dalo by se tedy říci, že je aplikovatelné pouze na rané stádium rozvoje buddhismu na Západě.

Pro pokročilejší stádium tak Baumann shledává užitečnějším rozdělení na tradiční a moderní buddhismus – jako první přišel do Evropy a Ameriky buddhismus tradiční (především théráváda), reprezentovaný texty v pálijštině. Naproti tomu moderní buddhismus vzniká jakousi syntézou tradičního buddhismu a moderní euro-americké racionality. Aplikovat tento koncept na případ brněnských buddhistů by vyžadovalo hlubší průzkum, nicméně se domníváme, že tato data vypovídají o moderním buddhismu, vztaženo na brněnské školy. Jedině vietnamský buddhismus bude patřit k tradičnímu – s důrazem na meditaci, rituál a zajištění dobrého příštího zrození. Jedná se tedy o buddhismus etnický, který zřejmě v příliš nezměněné formě přišel s imigranty do ČR.

Závěr

Jako závěrečné shrnutí se pokusíme načrtnout obraz brněnských buddhistů (pokud pro její specifčnost vyloučíme vietnamskou komunitu). Jedná se převážně o lidi ve středním věku, pracující či studující, kteří přijali buddhismus jako filozofii,

kteřá je slučitelná se západním sekulárním životem, přičemž si ovšem stále zachovává svůj náboženský charakter. Hlavní motivací bývá touha po meditační praxi, jakožto i vyřešení osobních problémů. Tito lidé většinou vytvářejí menší skupiny, ve kterých se navzájem dobře znají a jejich členství je tak založeno i na vzájemném přátelství. Zakládají vlastní centra, která se nacházejí v osobních či pronajatých prostorech, což celkově svědčí o jisté míře rozvinutosti těchto hnutí.

Seznam použité literatury

- Babbie, E. R.** 2001. *The Practice of Social Research*. Belmont: Wadsworth.
- Baumann, M.** 2001. „Global Buddhism: Developmental Periods, Regional Histories, and a New Analytical Periods.“ *Journal of Global Buddhism*, 2, 1–43.
- Cirklová, J.** 2009. „Development of Interest in Buddhism in the Czech Republic.“ *Journal of Global Buddhism*, 10, 5–16.
- Deacon, D. a kol.** 1999. *Researching Communications. A practical guide to methods in media and cultural analysis*. London: Arnold.
- Ellingson, S.** 2001. „The New Spirituality from a Social Science Perspective.“ *A Journal of Theology*, 40/4, 257–262.
- Frýba, M.** 2008a. *Buddhova meditace všímavosti a vzhledu*. Boskovice: Albert.
- Frýba, M.** 2008b. *Psychologie zvládnání života*. Boskovice: Albert.
- Glendinning, T. – Bruce, S.** 2006. „New ways of believing or belonging: is religion giving way to spirituality?“ *The British Journal of Sociology*, 57/3, 399–412.
- Heelas, P. – Woodhead L.** 2005. *The spiritual revolution: why religion is giving way to spirituality*. Malden: Blackwell Publishing.
- Hytch, R.** 2008. *Smrt a nesmrtnost*. Praha: TRITON.
- Kolmaš, J.** 1996. „Poznámky k transkripci.“ In *Lexikon východní moudrosti*. Olomouc: Votobia, 7–10.
- Krystaszek, A. K.** 1992. *Budo dharma neboli Poučení samuraje*. Bratislava: Cad Press.
- Krystaszek, A. K.** 1994. *Mnich bojovník: Autobiografie budóky*. Bratislava: Cad Press.
- Lexikon východní moudrosti: buddhismus, hinduismus, taoismus, zen*. 1996. Olomouc: Votobia.
- Matuška, J.** 2004. *Jízda na tygrovi: jak se buddhové dostali na Západ: kronika přenosu tibetského buddhismu na Západ – rizika a radosti*. Praha: Nakladatelství Bílý deštník.
- Mistr Kaisen** 2006. *Budodharma: Cesta samuraje*. Frýdek-Mýstek: Alpress.
- Namkhai Norbu, R.** 2002a. *Dzogchen: přirozeně dokonalý stav*, Praha: Dharma Gaia.
- Namkhai Norbu, R.** 2002b. *Zrcadlo: poučení o bdělém vědomí přítomnosti*, Praha: Dharma Gaia.
- Nydahl, O.** 1998. *The way things are: a living approach to Buddhism for today's world*. Nevada City, CA: Blue Dolphin Pub.
- Rozehnalová, J** 2008. „Czech Perspectives on Buddhism, 1860–1989.“ *Journal of Religion in Europe*, 1, 159–160.
- Sahn, S.** 2006. *Zenový kompas*. Praha: Dharma Gaia.
- Scherer, B.** 2009. „Interpreting the Diamond Way: Contemporary Convert Buddhism in Transition.“ *Journal of Global Buddhism*, 10, 17–92.
- Stark, R.** 2002. „Physiology and faith: Addressing the ‘Universal’ Gender Difference in Religious Commitment.“ *Journal for Scientific Study of Religion*, 41/3, pp. 495–507.
- Stark, R. – Innaccone, R. L.** 1994. „A Supply-Side Reinterpretation of the „Secularization“ of Europe.“ *Journal for Scientific Study of Religion*, 33/3, 230–252.
- Trungpa, Ch.** 1988. *Shambhala: the sacred path of the warrior*. Shambhala Publications, Inc./Random House.
- Williams, D. R.** 2005. *The Other Side of Zen: A Social History of Sōtō Zen Buddhism in Tokugawa Japan*. Princeton: Princeton University Press.

Internetové zdroje

www.bdc.cz/index.php?option=content&task=view&id=359&Itemid=174, [prosinec 2008]
www.bily-destnik.cz, [7. 12. 2009]
www.blog.bdc.cz/itas, [7. 12. 2009]
<http://bodhibrno.cz>, [7. 12. 2009]
www.buddhaalaska.cz, [7. 12. 2009]
www.buddhismus-dnes.cz [7. 12. 2009]
www.dumdc.cz, [7. 12. 2009]
www.dzogchen.cz/ [leden 2009]
www.europe-center.org, [7. 12. 2009]
www.jitrnizeme.cz/view.php?cislocclanku=2008100041 [31. 10. 2008]
www.kwanumbrno.cz/, [září 2009]
www.kwanumeurope.org/, [září 2009]
www.kwanumzen.cz/, [září 2009]
<http://praha.shambhala.info/index.php?id=1000> [7. 12. 2009]
www.shambhala.org/kasung.php [7. 12. 2009]
www.sotozen.cz/, [podzim 2009]
www.zazen.sk/, [podzim 2009]
www.zen-asociace.cz/, [podzim 2009]

Proměnná	Název skupiny							
	Bodhi	Diamantová cesta	Dzogčchen	Kwan um	Sati	Shambhala	Sóto	Vietnamský buddhismus
Vlastní centrum	Ano	Ano	Není	Ano	Ano	Není	Není	Ano
Počet členů	20–30	Skoro 200	Zhruba 30	15–20	7–10	4 státi, celkově 12	Asi 15	Neznámý
Gender	Převážně muži	50/50	50/50	50/50	1 žena, zbytek muži	1 žena, zbytek muži	Převážně muži	Převážně ženy
Věk	Většinou studenti	18–35	Nejvíce 26–30	Nezjištěno	30–70	Převážně 40–50	25–40	Spíše starší
Národnost	Češi	Češi	Češi+Slováci	Češi	Češi	Češi	Češi	Vietnamci
Sociální status	Většina VŠ vzdělání	Individuální	Většina VŠ vzdělání	Většina VŠ vzdělání	Pracující	Většina VŠ vzdělání	Většina VŠ vzdělání	Neznámý
Pravidelné setkání	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano
Otevřenost	Ano	Ano	Částečná	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano
Publikační činnost	Ano	Ano	Ano	Není	Nezjištěno	Není	Není	Není
Financování	Učitelé+záci	Členové, EU	Členové	Členové	Členové	Členové	Členové	Nezjištěno
Hierarchie	Žák-učitel	Ano	Není	Ano	Bez centrální autority	Ano	V čele mniška, jinak ne	Není
Omezení	Záleží na jednotlivci	Nezjištěno	Není	Záleží na jednotlivci	Není	Neužívát drogy	Záleží na jednotlivci	5 zákazů pro laiky

Tab. 2. Komparace jednotlivých buddhistických skupin v Brně